

werp tot her-
e Kamer der
n wij onzen
lus te mogen
niet voldaan
n bepalingen
id, gewezen
dit wetsont-
Kamer gaaf,
end voorstel,
van 5 Octo-
a niet meer
anten maar
illende tech-

z.g. Bouw-
eene regelen
richting van
unkelijk voor-
re minimale
nale regelen
en Schoolbe-
koste leggen,
zen tijd van
den van de
ad iets vóór

Uitrapport
gewone, een-
zoover deze
uit de Over-
eel verkeerd
en verdere
erbieden, uit
verbetering
steld, dat de
een bijzon-
e enige par-
000 bij voor-
so mag men
orden? Laat
n belangstel-
nu zij zelve
t straf voor-
en. De voor-
n bij rechts,
fellen tegen-
dachte uitge-
zijn, in het
k maximale
dan slechts
voor school.

Zoo wel voor
zouden par-
ouw kunnen
edachte, die
rt, niet meer
een positief
iver negatief
in. Het was

uit het ont-
naast de on-
salarissen
andere, op
nur, aan te
één lijn met
Gemeenten
endien werd

nlijkheid,
leid om toch
zel de onge-
cht zijn ge-
an den toen
Arnhem, en
Capadose

Costa's boe-
erd in 1865
swonnen. Bij
atving hij in
ruim twee
van Engeland
erd hij voor-
t Albury in

gunste van
deme boekje
at het sacra-
en, door de
mede te

er, Het Ir-
sa, Uit het
Dijk Mzo.

doop is door
band van
delen 1897,

wederom aan het particulier initiatief een felle slag toegebracht. De eenheidschool zou nog vollediger doorgevoerd worden. Gelukkig is ook deze bepaling niet gehandhaafd; zij werd reeds bij de Memorie van Antwoord teruggenomen. Wij betreuen het al weer, dat niet meer aandacht geschonken werd aan dezen wensch in het Voorloopig Verslag, dat Gemeente en Schoolbesturen alleen summair onderwijsers zouden mogen aanstellen, indien en voorgevoerd de betaling van hun salaris door particulieren is toegezegd en verzekerd. Zullen wij tot de gewenschte bezuiniging eenzijdig, tot een terugdringen van de Overheidsbemoeiing anderzijds komen, dan zal toch in die richting heel gezocht moeten worden.

Niet geheel onbevredigend was ook het verloop der kwestie, reeds eerder in dit blad besproken; zal een op wachtgeld geplaatst onderwijzer van een Christelijke school, door een tegen zijn wil ontvangen benoeming aan een openbare school niet te aanvaarden, zijn wachtgeld verliezen? Het voorgesteld art. 36 bis, dat deze mogelijkheid tot scherpe uitdrukking bracht, werd teruggenomen. Zelfs verklaarde de Minister, daartoe uitgelokt, uitdrukkelijk: „dat in casu iemand daartoe niet gedwongen kan worden en dus zijn wachtgeld in dat geval niet verliest.“ Wij zijn voor de toezegging dankbaar, maar hadden liever gezien, dat deze gedachte in de wet zelve tot uitdrukking ware gekomen. Een ministerieel leven is soms kort en de mondelinge toelichting van de wet wordt later niet steeds gehonoreerd! Maar, zegt men misschien, spreekt dan het 6e lid van het artikel niet van een betrekking, „die hem in verband met zijne persoonlijkheid en omstandigheden redelijkerwijze kan worden opgedragen“ en moeten dus, mede in verband met de pertinente verklaring van den Minister, gemoedsbezwaren niet in aanmerking genomen worden? Is het hier derhalve niet een „casus non habilis“? Helaas neen, want de geruststellende woorden „persoonlijkheid“ en „omstandigheden“ en de toelichting van den Minister daarop slaan alleen op het 6e lid, en — de benoeming aan een openbare school is geregeld in het 4e lid! Bij den Minister (en bij de Kamer) moet hier een misverstand geheerscht hebben! En dit 4e lid bepaalt onverbiddelijk: „Binnen den uitersten termijn, in het negende lid vermeld, vervalt dit wachtgeld: indien de onderwijzer tot eene betrekking van Rijks-, Provincie- of Gemeentewege wordt benoemd.“ Het feit der benoeming alleen doet het wachtgeld vervallen; daarop komt geen enkele bepaling terug, en wie bekend is met de wijze, waarop de Raad van State in zijn adviezen aan de Kroon de wet pleegt uit te leggen, zal met ons nog verre van gerust zijn over deze zaak!

Dankbaar zijn wij voor de inlating van het woord „tenminste“ in art. 91. Uit de Memorie van Antwoord bleek, dat het Departement de opvatting huldigde, dat in de akte van benoeming der onderwijzers aan bijzondere scholen geen andere bepalingen mogen voorkomen, dan de wet uitdrukkelijk beveelt op te nemen. Wel dus bepalingen betreffende salaris, ziekte-verlof, enz. Maar verboden zou zijn, in de akte op te nemen, dat de onderwijzer in zijn onderwijs gebonden is aan den grondslag der schoolvereeniging, of dat de onderwijzeres ontslag zal ontvangen bij huwelijk. Wat deed toch de Linkerzijde tegen dit amendement-Rutgers (hulde aan zijn verdediging!) zoo tehoop loopen? Behooren onze onderwijzers zoozeer tot de „economisch zwakken“ en moeten zij in hun contracten dermate tegen goddelooze werkgevers beschermd worden? Gelukkig stond Rechts „met eenparigen schouder“; hier werd dan ook inderdaad aan een levensbelang van het bijzonder onderwijs geraakt!

Dankbaar zijn wij verder voor twee andere overwinningen van den heer Rutgers: het verplicht overleg met het Rijksschooltoezicht vóór de benoeming van onderwijzers aan bijzondere scholen verdween en evenzoo het verbod aan de Schoolbesturen om hooger schoolgeld te heffen (ten bate van eigen kas!) dan de Gemeente voorschrijft. Wij vermoeden, dat zelfs de voorsteller dezer amendementen op zooveel succes ternauwernood heeft durven rekenen!

De nieuwe opleiding komt „voorloopig“ niet. Welk ernstig man had het anders verwacht? De brok was te zwaar om in eenen te verduwen; en naar wij meenen te weten, niet enkel omdat hij zoo kostbaar was! Laten zij, die verbetering der onderwijzers-opleiding voor het omhoog-voeren van ons onderwijs-peil noodzakelijk achten, beproeven, de zaak stuksgewijs in orde te brengen. Men kan alvast met het school-eindexamen beginnen, waaromtrent de Minister reeds eenige toezegging deed.

T.

LITERATUUR EN KUNST.

Nieuwe Boeken.

III.

S. Anema, Keurgerechten van Nederlandsch Proza en Poëzie. II.

Het boek, dat we deze week moeten bespreken, is het tweede en laatste deel van een bloemlezing

uit de Nederlandsche literatuur, bestemd „voor de drie eerste jaren der christelijke scholen met leerlingen boven den leerplichtigen leeftijd“.

We kennen den samensteller van dezen bundel, Seerp Anema, al lang uit verschillende literairen arbeid, die hem recht geeft op den naam van christelijk kunstenaar. Behalve meerdere gedichten van moderne structuur en studiën over dichters en schrijvers (b.v. „Een vergeten dichteres uit de 18e eeuw, Clara Feyona van Sytzena“) gaf hij ook den bekenden christelijken roman „In 's levens opgang“. De beginselen, waaruit deze auteur leeft, kennen we dus voldoende; we weten alzoo ook op welke basis deze bloemlezing is opgebouwd.

„Keurgerechten“ is dan, wat we zouden kunnen noemen een christelijke bloemlezing.

Dit feit maakt op zichzelf het boek al van betekenis, want als zodanig vult het een leemte aan, die aan onze christelijke scholen sterk werd gevoeld. We hebben den mooien bundel van Wouters „Neerlandia“, maar dat is toch vooral een studieboek, evenals het voortreffelijke, veelgebruikte „Onze Letterkunde“ van Dr. J. van der Valk. Een zeer verdienstelijk werk is ook „Uit eigen land“ van L. Bückmann, doch dit is weer meer leesboek. Een bloemlezing, die tusschen deze beide soorten het midden houdt, hadden we niet, ten minste niet zulk een, die zonder voorbehoud voor het christelijk onderwijs kon worden aanbevolen. Daarom was er voor een bundel als de heer Anema thans heeft gegeven nog plaats, naast de pracht-collectie bloemlezingen, waarover we kunnen beschikken.

Inderdaad is de collectie, die den docent bij z'n onderwijs ten dienste staan, zeer belangrijk. Te beginnen met de ietwat verouderde deelen van Penon bestaat een gansche serie bloemlezingen uit de literatuur, vertegenwoordigers van allerlei onderwijs- en pedagogiekopvattingen en verzameld volgens velerhande overweging. We hebben: De Groot, Leopold en Rykens (W. Prk); Analecta van Dr. B.; Aangename Uren; Van eigen bodem; naast jongeren als Van den Bosch en de Vooy; Bolkestein, Poelhekke en Prinsen; Knuttel; Lefferstra; Prinsen; Rijpma en vele andere.

Stellig hebben al deze uitgaven hun verdienste. Er zijn er bij die, als de bundel van Dr. Schothorst, tegelijk leerboek zijn voor literatuur-geschiedenis of als „De Bloeiende Bongerdt“ aesthetische kennis bij brengen en leeren toepassen; andere bedoelen minder bekenden schrijvers bekendheid te geven of het vrijwel onbekende van veelgelezen auteurs ingang te verschaffen. En er naast staan vele afzonderlijke verzenbundels van oudere en nieuwere dichters, waarvan ik nu maar geen voorbeelden zal noemen, omdat titels alleen zoo weinig zeggen. Ik geloof daarom, dat we alle reden hebben om van een pracht-collectie te spreken.

Maar toch — zonder bezwaar bruikbaar voor het christelijk onderwijs is eigenlijk geen van deze boeken. Ze zijn uit andere overtuiging dan de onze geschreven en accentueeren op bepaalde punten of te veel of te weinig. Men zie in zulk een karakterschets niet een soort van eigengerechtigheid, als of bij ons alleen de wijsheid is, maar een oordeel, waartoe we komen bij het aanleggen van den toets van ons beginsel, dat ook bij de keuze van leerboeken voor onze scholen leefregel moet zijn. Aan het gebruiken van „neutrale“ bloemlezingen, al zijn ze met lofwaardige objectiviteit samengesteld, zijn gevaren verbonden die niet onderschat mogen worden. Dr. Wielenga wijst er weer op in z'n pas verschenen boek „Moderne letterkunde en Chr. opvoeding“, naar aanleiding van de brochure van Ida Heyermans en er is al veel meer over geschreven. Daarom kan het christelijk onderwijs zich er niet zonder voorbehoud van bedienen en bestond nog altijd behoefte aan een, laat ik mogen zeggen, zuiver literair leesboek, naast de elk op zichzelf waardevolle bundels van Wouters, Van der Valk en Bückmann.

In het „Voorbericht“ dat aan het eerste deel voorafgaat, ontwikkelt Seerp Anema, die zelf leeraar bij het middelbaar onderwijs is geweest, m.i. zeer juiste gedachten, over de keuze van leesstof en de methode van werken. Het is hier nu niet de plaats daar nader op in te gaan. Slechts neem ik over wat hij zegt ter verklaring van den titel van z'n werk:

„Men moet, dankt me, een uur of vier intensieven arbeid kunnen geven aan één stof. Men maakt de klas onrustig met de gelijksoortige stof in het boek bij elkaar te zoeken en bladvulling vind ik contrabande in een leesboek. Het is daarom, dat ik van mijn boek heb trachten te maken een disch met schotels. Elke schotel moet een voldoende aantal porties en de diach genoeg schotels bevatten.“

Volgens dit systeem werkende heeft de auteur z'n stof in afdeelingen gesplitst (in dit tweede deel zijn er 24) en in die afdeelingen neemt hij dan fragmenten op uit het werk van één bepaalden dichter of schrijver (Conscience, Schaepman, Potgieter, Staring, Bilderdijk) of gedichten, die door hun aard samen hooren (b.v. stichtelijke poëzie van Stalpaert, Lodensteyn, Dullaart, J. Luyken, Sluyter; prozastukken uit den historischen roman van Ollmans, Bosboom, Schimmel).

Deze methode lijkt mij goed, wijl ze rustig is. Maar daarbij doet mij de onderlinge groepeerings der afdeelingen zonderling aan. De opvolging der eerste zes „schotels“ is: Reinaert, Alberdineck Thym, Conscience, Vondel, Kuiper, Stalpaert v. d. Wieke, waarbij ik geen reden zie, zoo ingrijpend af te wijken van de chronologische volgorde. 't Zelfde bezwaar heb ik tegen sommige onderverdelingen in de afdeelingen zelfs, als b.v. in aff. IV: Vondel, Luyken, Nieuwland, v. Alphen, Bilderdijk, Poot. Ook zie ik geen afdoend argument om poëzie van Beets en Guido Gezelle in één groep samen te brengen (aff. XIX).

De keuze der stukken is over 't algemeen gelukkig; illustratief b.v. is het stellen van de proza-bewerking der Ilias van K. v. d. Woesteyne naast de vertaling in hexameters van Vosmaer; meestal ook zijn de overgenomen gedeelten goed ter karakterisering van den schrijver. Maar een opname van Jaromir te Praag (Staring) als deel van den Jaromircyclus lijkt mij, gezien de wordingsgeschiedenis van het stuk, fontief en een fragmentarisch plaatsen van Da Costa's Hagar is naar mijn meening niet juist met het oog op de sterke centrale gedachte van het dichtwerk.

Een bijzonder goede afdeeling vind ik de laatste, waar Anema samenbrengt dichterlijke gedeelten uit de Heilige Schrift, den zang uit 1 Sam. over Saul's dood, Jesaja 53, Openbaringen 1 en, inderdaad goed gekozen verzen van Psalmen (Ps. 21, 36, 56, 65, 68) en Gezangen (50, 124, 189) zulke stukken leeren zich bij uitstek er toe om ze de leerlingen uit 't hoofd te laten leeren. Terecht zegt de auteur:

„Ook voor het van buiten leeren wil mijn boek keus bieden, maar niet uit een nieuw soort kinder- verzen, ziek van natuurgevoel. We kunnen de energie onzer kinderen richten op een stof, die voor hen waarde behoudt.“

Dit is bij uitstek christelijke literatuur, die in een christelijke bloemlezing alleszins op haar plaats is.

Ik sprak alleen over het tweede deel, dat ons ter recensie werd toegezonden. Maar het eind-oordeel betreft natuurlijk het geheele werk.

En onze opinie kan geen andere wezen, dan een betuiging van ingenomenheid, zelfs van blijdschap, waaraan we gaarne den wensch toevoegen, dat dit boek vele gebruikers moge vinden.

C. T.

Bij de Uitgevers-Maatschappij „Holland“ is als tweede deel in de serie „Christendom en Literatuur“ verschenen: Dr. B. Wielenga „Moderne Letterkunde en Christelijke Opvoeding“.

Dit boek bevat, hier en daar gewijzigd, de artikelen in „De Reformatie“ verschenen in den loop van den vorigen jaargang.

De titels der hoofdstukken zijn als volgt:

I. Het nieuwe probleem.

- I. De botsing tusschen het Christendom en de hedendaagsche cultuur.
- II. De opdringende beweging van '89 en haar naverking op onze Christelijken kring.
- III. Veranderde tijdsomstandigheden.
- IV. Verandering in geestesgesteldheid.
- V. Het geheim van den invloed der „moderneren“.
- VI. Intellectuele ontwaking bij de Christenen.
- VII. Moderne letterkunde bij het Christelijk onderwijs.
- VIII. Moderne letterkunde en de Christelijke jeugd in het algemeen.
- IX. Literatuur en Kunst in het Christelijk gezin.
- X. De moderne letterkunde en de beweging der jongeren.

II. Opvoedkundige beginnening.

- I. De macht van het boek.
- II. Tendentieuze karakter der moderne letterkunde.
- III. De ziel van het boek.
- IV. Waarschuwing van moderne zijde.

III. De Opvoedkundige plicht.

- I. Volstrekte onthouding onmogelijk.
- II. Onverdedigbare staking.
- III. Het wachten op nieuwe producten.
- IV. Noodzakelijkheid van gezonde kritiek.
- V. Onbetrouwbare recensies.
- VI. Waardeering gevraagd.
- VII. Dichtkunst zonder kunst.
- VIII. Het nieuwe geluid.
- IX. Eerstelingen zijner schepselen.

IV. Praktische wenken.

- I. Overvloedig gewas.
- II. Geschenken der voorzienigheid.
- III. Literaire vriendschap.
- IV. De Kunst van het lezen.
- V. Schrale oogst.

B. W.

PERS-SCHOUW.

Kindermoord.

Deze uitdrukking is niet te sterk voor de verwoesting, die de „opvoeders“, door domheid, die uit zelfzucht opspruit, aanrichten in de kinderziel. In „De School met den Bijbel“ ontdekt H. M. dit kwaad in een meditatie, die tegelijk predikatie is.

Divide et impero luidt een Latijnsch spreekwoord. Een Heidensch spreekwoord, schreef iemand. Toegegeven; het wordt ook doorgaans opgevat in dezen zin: zoek verdeeldheid te zaaien tusschen